Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0825U004377

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 29-12-2025

Статус: Запланована

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Яковлєв Максим Вікторович
2. Maksym V. Yakovliev

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 091

Назва наукової спеціальності: Біологія

Галузь / галузі знань: біологія

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Біологія

Дата захисту: 29-12-2025

Спеціальність за освітою: 091 Біологія

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 11329

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Код за ЄДРПОУ: 02125585

Місцезнаходження: вул. Алчевських, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Код за ЄДРПОУ: 02125585

Місцезнаходження: вул. Алчевських, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 34.33.37, 34.33.02

Тема дисертації:

1. Орнітофауна Придунайського регіону України: сучасний стан, біотопний розподіл та охорона
2. Avifauna of the Danube Region of Ukraine: current state, biotopic distribution and conservation

Реферат:

1. Дисертацію виконано у 2021-2025 рр. на кафедрі зоології ХНПУ ім. Г. С. Сковороди та у науково-дослідному відділі комплексного моніторингу екосистем Дунайського біосферного заповідника НАН України (ДБЗ) із залученням матеріалів, зібраних автором у 2004-2023 рр. під час роботи в ДБЗ та НПП «Тузловські лимани». Робота підсумовує багаторічні комплексні дослідження складу, просторової структури, сезонної динаміки та охоронного статусу птахів одного з найцінніших осередків біорізноманіття півдня України – Придунайського регіону України, розташованого між Дунаєм, Дністром і Чорним морем, займаючи площу понад 1,3 млн га, чи 2,2 % площі країни. Мозаїка дельтових плавнів, солонуватоводних лиманів, степів, прируслових лісів, скельних урвищ, піщано-мулистих кіс і штучних водойм формує унікальні умови для гніздування, зимівлі та міграцій понад трьох сотень видів птахів. Основні результати роботи. Вивчення орнітофауни ПРУ (Придунайського регіону України) здійснено в історичному та сучасному аспектах, охопивши майже 200

років – від перших літературних згадок (1834 р.) до сучасних досліджень (2025 р.), із використанням класичних та високотехнологічних методів. Проаналізовано понад 500 літературних джерел, архівні та фондові матеріали, дані кільцювання, фотодокументування, результати 17-річного моніторингу в ДБЗ, 11-річних спостережень у НПП «Тузловські лимани», експедицій до ПО, степових ділянок і на о. Зміїний. Для кількісної оцінки використано індекси Жаккара, Шеннона, Сімпсона, Маргалефа, показники α-різноманіття та стабільності угруповань. Уперше здійснено повну ревізію орнітофауни ПРУ за 1834-2025 рр. Достовірно встановлено перебування 335 видів птахів, що належать до 24 рядів, 64 родин і 186 родів. Це становить понад 76 % орнітофауни України та понад 61 % європейської фауни птахів. Після масштабної стандартизації за законом виду-площі (z = 0,25; Aп = 1000 км²) регіон зберігає високу щільність видового багатства – 174,8 виду/1000 км², що відповідає 8-му місцю серед 42 країн і регіонів Європи та майже вдвічі перевищує середньоукраїнський рівень. У зимовий період тут виявлено 89,5 % видів, що зимують в Україні; у гніздовий – 71,6 % національного списку гніздових птахів; під час міграцій – 91,2 % від загальної кількості пролітних видів. Отримані результати підтверджують високу орнітологічну насиченість та біогеографічну унікальність ПРУ, зумовлену мозаїчністю біотопів, гідрологічною різноманітністю та розташуванням у зоні перетину головних міграційних шляхів Євразії. Порівняльний аналіз у часовому розрізі показав, що після 1974 р. 32 види зникли, водночас 28 нових були зареєстровані вперше, ще 3 – раніше упущені. Гніздова орнітофауна включає 179 видів у 1834-1974 рр. і 180 – у 1975-2025 рр., при цьому 17 припинили гніздування, а для 18 воно вперше підтверджене. Найбільших змін зазнала зимуюча фауна: зникло 6 видів, натомість додалося 64 нових зимівників. Це відображає пом'якшення клімату та розширення ареалів південних видів. Коефіцієнти Жаккара засвідчили, що у 1834-1974 рр. орнітофауна ПРУ була найбільш схожою з Нижнім Дністром (0,870), Молдовою (0,863) та дельтою Дніпра (0,849), а у 1975-2025 рр. – із Румунією (0,836), Болгарією (0,835) та Кримом (0,854), що підтверджує сучасний західно-південний вектор формування фауни. Аналіз чисельності (1975-2025) засвідчив високу динамічність орнітокомплексів. Для значної частки видів тренди залишаються невизначеними (43,6 % зимуючих, 51,3 % гніздових, 68,9 % пролітних). Серед зимуючих понад 77 % мають низьку чисельність, однак 53 види демонструють зростання, а ще 34 – подвоєння чисельності; скорочення зафіксоване лише у 14 видів. Для гніздових птахів характерна відносна сталість (48 % надзвичайно стабільні), проте більшість є малочисельними й рідкісними. Пролітні комплекси формуються переважно за рахунок звичайних видів, але серед тенденцій також домінує спад. Найдетальніше простежено динаміку колоніальних водно-болотних видів: Pelecaniformes і Suliformes демонструють різке зниження чисельності, тоді як Charadriiformes – флуктуації з останнім десятирічним спадом. Удосконалено екологічну класифікацію за біотопною приналежністю шляхом розробки авторської трирівневої системи групування гніздових птахів за ступенем використання біотопів. Уперше інтегровано групу кавітофілів як функціональну категорію. Аналіз показав домінування лімнофілів (63,3 % узимку, 35,0 % у гніздовий сезон) і стабільність дендрофілів, тоді як кампофіли скоротилися, а кавітофіли виявилися найбільш стійкою групою. Найбільші втрати зафіксовано серед лімнофілів і кампофілів, що підкреслює критичний стан водно-болотних і степових угідь.

2. The dissertation was carried out in 2021-2025 at the Department of Zoology, H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, and at the Research Department for Integrated Ecosystem Monitoring of the Danube Biosphere Reserve of the National Academy of Sciences of Ukraine (DBR), using materials collected by the author during 2004-2023 while working at the DBR and the Tuzlovski Lagoons National Nature Park. The study summarizes long-term comprehensive research on the composition, spatial structure, seasonal dynamics, and conservation status of birds in one of the most valuable biodiversity hotspots of southern Ukraine – the Ukrainian Danube Region, situated between the Danube, Dniester, and the Black Sea, covering over 1.3 million hectares (2.2% of the country's area). The mosaic of deltaic wetlands, brackish lagoons, steppes, floodplain forests, rocky cliffs, sandy-muddy spits, and artificial reservoirs creates unique conditions for breeding, wintering, and migration of more than three hundred bird species. Main results of the work. The ornithofauna of the Ukrainian Danube Region (UDR) was studied in both historical and modern contexts, covering nearly two centuries – from the first literary references (1834) to present-day research (2025) – through the use of classical and advanced technological methods. More than 500 literature sources, archival and museum data, ringing records, photographic

documentation, 17 years of monitoring results from the DBR, 11 years of observations at the Tuzlovski Lagoons NNP, and numerous expeditions to the Danube lakes, steppe areas, and Zmiinyi Island were analyzed. Quantitative assessment employed Jaccard, Shannon, Simpson, and Margalef indices, as well as □-diversity and community stability metrics. For the first time, a complete revision of the UDR ornithofauna was conducted for the period 1834-2025. The confirmed list comprises 335 species of birds from 24 orders, 64 families, and 186 genera, representing over 76% of the avifauna of Ukraine and more than 61% of the European avifauna. After standardization by the species–area relationship (z = 0.25; A□ = 1000 km²), the region retained a high species richness density – 174.8 species per 1000 km², ranking 8th among 42 European countries and regions and nearly doubling the national average. The winter avifauna includes 89.5% of species wintering in Ukraine, the breeding avifauna – 71.6% of the national breeding list, and the migratory – 91.2% of passage species. These results confirm the exceptionally high ornithological richness and biogeographical uniqueness of the UDR, driven by habitat mosaicism, hydrological diversity, and its position at the intersection of major Eurasian flyways. Comparative analysis over time showed that since 1974, 32 species have disappeared, while 28 new species have been recorded for the first time, and three were previously overlooked. The breeding avifauna comprised 179 species during 1834-1974 and 180 species during 1975-2025; 17 species ceased nesting, while 18 were confirmed as new breeders. The wintering avifauna changed most drastically: six species disappeared, but 64 new wintering species appeared, reflecting climate warming and northward range shifts of southern species. Jaccard coefficients indicate that in 1834-1974, the UDR avifauna was most similar to the Lower Dniester (0.870), Moldova (0.863), and Dnipro Delta (0.849), whereas in 1975-2025 it aligned with Romania (0.836), Bulgaria (0.835), and Crimea (0.854), confirming a current west–southward biogeographic vector. Analysis of abundance trends (1975-2025) revealed high dynamism of ornithocomplexes. Trends remain undefined for a large proportion of species (43.6% of wintering, 51.3% of breeding, and 68.9% of migratory). Among wintering species, more than 77% are of low abundance, though 53 show growth and 34 have doubled in numbers, while only 14 have declined. Breeding species exhibit relative stability (48% highly stable), though most are scarce and rare. Migratory assemblages consist mainly of common species, yet declining trends prevail. The most detailed dynamics were traced for colonial waterbirds: Pelecaniformes and Suliformes show a sharp decline, whereas Charadriiformes exhibit fluctuations with a recent ten-year decrease. An improved ecological classification of breeding birds by habitat affinity was developed through an author's three-level grouping system based on habitat use intensity. For the first time, the cavitophiles were integrated as a functional category. The analysis showed dominance of limnophiles (63.3% in winter, 35.0% in the breeding season) and stability of dendrophiles, while campophiles decreased and cavitophiles proved the most resilient. The greatest losses occurred among limnophiles and campophiles, emphasizing the critical condition of wetland and steppe habitats.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- Andryushchenko Yu. O., Gavrilenko V. S., Kostiushyn V. A., Kucherenko V. N., Mezinov A. S., Petrovich Z. O., Redinov K. A., Rusev I. T., Yakovlev M. V. Current Status of Anserinae Wintering in Azov-Black Sea Region of Ukraine // Vestnik Zoologii. – 2019. – Vol. 53, No. 4. – P. 297-312.
- Bolboaca L.-E., Dorosencu A.-C., Marinov M., Peraita M., Yakovliev M., Alexe V. The Red- footed Falcon Falco vespertinus population in the Danube Delta and its habitat selection for breeding // Turkish Journal of

Zoology. – 2023. – Vol. 47, No. 1. – Article 5. – P. 1–10.
- Vynokurova S., Yakovliev M., Voloshkevich O., Haidash O. Biodiversity assessment of the Danube region as a tool for the development of protected areas in the region // IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. – 2023. – Vol. 1254. – 4th International Conference on Sustainable Futures: Environmental, Technological, Social and Economic Matters (ICSF- 2023), 22-26 May 2023, Kryvyi Rih, Ukraine. – Article 012015.
- Бронсков О. І., Русєв І. Т., Яковлєв М. В., Гайдаш О. М., Вихристюк І. М. Гніздування фламінго Phoenicopterus roseus на території Національного природного парку «Тузлівські лимани» // Біорізноманіття, екологія та експериментальна біологія. – 2024. – Т. 25, № 2. – С. 43- 49.
- Гайдаш О. М., Яковлєв М. В. Просторовий розподіл гуски білолобої Anser albifrons (Scopoli, 1769) під час міграції та зимівлі в Українському Придунав'ї // Біорізноманіття, екологія та експериментальна біологія. – 2024. – Т. 26, № 2. – С. 47- 53.

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Брезгунова Ольга Олександрівна
2. Olha O. Brezgunova

Кваліфікація: к. б. н., доц., 03.00.08

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-7503-2790

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Код за ЄДРПОУ: 02125585

Місцезнаходження: вул. Алчевських, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Бокотей Андрій Андрійович

2. Andrij A. Bokotey

Кваліфікація: к. б. н., старший науковий співробітник, 06.03.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-4626-9585

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Державний природознавчий музей Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 03534452

Місцезнаходження: вул. Театральна, Львів, 79008, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Атамась Наталія Сергіївна

2. Nataliia S. Atamas

Кваліфікація: к. б. н., н.с, 03.00.08

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-1072-8826

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 05416975

Місцезнаходження: вул. Богдана Хмельницького, Київ, 01054, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Ликова Ірина Олександрівна

2. Iryna O. Lykova

Кваліфікація: к. б. н., доц., 03.00.08

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-1347-2077

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Код за ЄДРПОУ: 02125585

Місцезнаходження: вул. Алчевських, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Чаплигіна Анжела Борисівна
2. Angela B. Chaplygina

Кваліфікація: д.б.н., професор, 03.00.16

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-3574-5120

Додаткова інформація:
https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=oREkPRQAAAAJ;https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57190678492;https://app.webofknowledge.com/author/record/10349681

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Код за ЄДРПОУ: 02125585

Місцезнаходження: вул. Алчевських, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

Власне Прізвище Ім'я По-батькові голови ради	Маркіна Тетяна Юріївна
Власне Прізвище Ім'я По-батькові головуючого на засіданні	Маркіна Тетяна Юріївна
Відповідальний за підготовку облікових документів	Новолокін Антон Володимирович
Реєстратор	Юрченко Тетяна Анатоліївна
Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є відповідальним за реєстрацію наукової діяльності	Юрченко Тетяна Анатоліївна